

NUME ALE FECIOAREI MARIA ÎN VOLUMUL *MINUNE ȘI TAINĂ, DE TRAIAN DORZ*

FLORINA-MARIA BĂCILĂ
Universitatea de Vest din Timișoara, România

Names of the Virgin Mary in the volume *Minune și Taină* ('Wonder and Mystery'), by Traian Dorz

Abstract: The objective of the current paper is to consider the stylistic values of the names given to the Virgin Mary in the volume *Minune și Taină* ('Wonder and Mystery'), highlighting their role in creating the lyrical frame of Traian Dorz – a contemporary Romanian poet, unfortunately a less studied writer, the author of thousands of mystical poems and many volumes of memoirs and religious meditation. Besides foregrounding meanings that are more or less known, which clearly refer to certain biblical episodes, the employment of such onomastic terms or collocations in the aforementioned volume emphasises aspects regarding the author's artistic creed, his vision of life and Divinity.

Keywords: onomastics, anthroponomy, stylistics, grammar, mystical-religious poetry.

Introducere

Volumul intitulat *Minune și Taină* se înscrie, cronologic, în rândul lucrărilor pe care Traian Dorz¹ le-a elaborat spre sfârșitul vieții. Realizată, inițial, în mod artizanal, cu eforturi

¹ TRAIAN DORZ s-a născut la 25 decembrie 1914, în satul Râturi (azi, Livada Beiușului), județul Bihor. La vârsta de 16 ani, aderă la „Oastea Domnului”, mișcare religioasă inițiată de preotul Iosif Trifa la Sibiu, în 1923, având drept scop renașterea spirituală „a Bisericii noastre [Ortodoxe – n.n. F.M.B.] și saltul calitativ moral, cultural și social în Hristos, al poporului nostru” (Dorz 2005: 260). De prin 1933 începe să scrie poezii de factură mistică, pe care le trimite spre publicare la Centrul „Oastei Domnului” din Sibiu. Începând din 1934, Dorz devine colaborator apropiat al preotului Trifa, iar un an mai târziu îi apare primul volum de versuri, intitulat *La Golgota*. Continuă să scrie și să publice în libertate până la sfârșitul lui 1947, când este arestat de Securitate. Cu foarte puține întreruperi, a petrecut 17 ani în închisorile comuniste, acuzat fiind pentru apartenența sa la mișcarea „Oastea Domnului” (organizație ce fusese scoasă în afara legii), pentru activitatea intensă și bogată în cadrul acesteia, pentru implicarea în coordonarea ei la nivel național, pentru scrierea, posesia și răspândirea de materiale religioase neautorizate. În ciuda condițiilor de detenție, a repetatelor arestări, anchete, percheziții, amenințări, amenzi etc., Traian Dorz creează sute și mii de poezii, deschizând lunga serie a *Cântărilor Nemuritoare*; cele mai multe au fost puse pe note și constituie un veritabil tezaur muzical al asociației „Oastea Domnului”, însă ele au ajuns să fie cunoscute și de către membrii altor confesiuni creștine. În perioada regimului comunist, volumele sale au putut circula (în clandestinitate) numai sub formă dactilografiată sau copiate de mână, iar o parte dintre poezii au văzut lumina tiparului în străinătate, prin bunăvoința unor creștini care au apreciat talentul creator, spiritul profund religios și vocația de „misionar laic” a acestui poet român. Traian Dorz a trecut la cele veșnice la 20 iunie 1989,

și riscuri inimaginabile², lucrarea monumentală închinată Fecioarei Maria a fost finalizată (într-o primă formă) la începutul lui decembrie 1985 (Dorz 2002: 354) și apreciată, chiar sub o asemenea înfățișare, de mulți clerici ortodocși ai vremii, fără însă ca dezideratul tipăririi ei să se poată concretiza în epocă, din motive lesne de înțeles (Dorz 2002: 348 ș.u.); abia în 2006 această carte-album a văzut lumina tiparului, la Sibiu, într-o ediție de lux emblematică pentru cultura și spiritualitatea românească.

Așa cum reiese din subtitlu (*Imne, colinde, cântări și plângeri cu Maica Domnului*), volumul cuprinde 70 de poeme mistico-religioase (alături de transpunerea lor pe note, întreprinsă de colaboratorii de atunci ai autorului), însoțite de icoane ale Fecioarei Maria, și are ca prefață un *Cuvânt de bucurie* aparținând preotului-profesor Dumitru Stăniloae, care intuise admirabil, chiar în acele vremuri tulburi, perspectivele pe care se situează o atare operă: „Sunt sigur că tipărirea acestei lucrări va aduce o puternică înviore a credinței și o readunare a credincioșilor români în mărturisirea comună a credinței lor evanghelice din tot trecutul.” (Dorz 2006: 13).

Ne propunem, în cele ce urmează, să insistăm asupra ideii – pe care am formulat-o și cu alte prilejuri – că abordarea unui text literar nu poate fi întreprinsă cu deplin succes fără a lua în considerare și cercetarea elementelor lingvistice prin intermediul cărora se configurează, în speță, coordonatele esențiale ale universului liric dorzian, impregnat de un puternic filon mistico-religios. De aceea, am ales să ne oprim asupra unui fapt ce merită semnalat pentru studierea, în contextul amintit, a limbajului artistic al lui Traian Dorz: *valențele expresive ale numelor date Fecioarei Maria*. Pornim de la ideea că, în tradiția Bisericii Universale, Fecioara se bucură, încă de la începuturile creștinismului, de o venerație aparte, acordându-i-se o cinstire deosebită mai ales în virtutea statutului său de *Theotokos* (gr. „Născătoare de Dumnezeu”), reflectat în cele patru *Evanghelii* ale *Noului Testament* și recunoscut – așa cum se știe – de Sinodul al III-lea Ecumenic de la Efes (431) (Braniște și Braniște 2001: 273; Bria 1994: 246; Goicu 2003: 63; Laroche 2004: 8; Preda 2000: 190; Teoclit Dionisiatul 2002: 71): „În concepția Bisericii, prin ea s-au materializat și chiar și-au aflat împlinirea toate bunurile Făgăduinței, în măsura în care o astfel de împlinire este posibilă înaintea venirii slavei întregi a Împărăției viitoare.” (Kniazev 1998: 210).

În spiritualitatea românească ortodoxă, Maica Domnului e o prezență aproape permanentă; ca urmare a semnificației majore a existenței sale pământești, sinonimă cu o biografie închinată total lui Dumnezeu (Maxim Mărturisitorul 1998; Marian 1904; Bocian 1996: 277–279; Braniște și Braniște 2001: 273–274; Bria 1994: 245–248; Comte 1995: 151–153; Mircea 1995: 303–304; Preda 2000: 188–190; Teoclit Dionisiatul 2002: 70–71 și 134–135), s-a creat, de-a lungul timpului, o bogată imnografie marială, fiindu-i închinat

în localitatea natală. După 1990, multe dintre scrierile sale (poezii, memorii sau meditații) au fost publicate în țară, la edituri precum „Oastea Domnului” din Sibiu sau „Traian Dorz” din Simeria.

² Vezi Dorz (2002: 348): „Am lucrat cel mai mult în acest timp la cartea *Album ilustrat*, cu imne, colinzi [sic!], cântări de leagăn pentru Iisus Micuț și plângeri de Patimi cu Maica Domnului. Procurarea hârtiei color și alb-negru pentru foto, finisarea textelor, pregătirea și înregistrarea melodiilor, alcătuirea frumoasei grafici, ca și executarea pozelor, chenarelor și compactarea foilor au cerut nespun de multă muncă, osteneală, drumuri și cheltuieli.”; Dorz 2002: 401–402: „*Toată lucrarea aceasta am scris-o mai mult din genunchi și din lacrimi* [...], în ceasurile mele cele mai de taină, de singurătate, de lacrimi și de recunoștință [subl. aut.]”.

numeroase cântări, rugăciuni, precum și sărbători (Kniazev 1998: 17–19 și 190–191) ce rememorează momente importante ale participării ei la „planul veșnic al lui Dumnezeu pentru mântuirea lumii din robia păcatului” (Belean 2004b: 45): Nașterea Maicii Domnului – 8 septembrie, Intrarea în Biserică a Maicii Domnului – 21 noiembrie, Bunăvestire – 25 martie, Adormirea Maicii Domnului – 15 august; pe lângă aceasta, un număr mare de lăcașuri de cult au fost așezate sub patronajul său (ca mod de a-L lăuda pe Dumnezeu prin sfinții Lui), iar numele *Maria* este purtat de multe femei. În tradiția poporului nostru, Fecioara e socotită protectoarea neamului și a țării, ocrotitoarea celor năpăstuiți (săvârșind minuni pentru binele oamenilor); într-o serie de scrieri, ținuturilor românești li se spune „grădina Maicii Domnului” (Diaconescu 1996: 379). De asemenea, literatura română clasică și contemporană oferă concretizări semnificative ale motivului marianic (Boghici 2010: 264–283).

Prefigurată în *Vechiul Testament* (Belean 2004b: 29–36; Bulgakov 2001: 187 ș.u.; Țepelea 2004: 11 ș.u.), reflectată cu proeminență în *Noul Testament* și în tradiția Bisericii (Belean 2004b: 37–47; Țepelea 2004: 31 ș.u.), personalitatea unică a Fecioarei a influențat considerabil, de-a lungul veacurilor, teologia creștină și rămâne emblematică nu numai prin locul ei special în istoria mântuirii, ci și prin prisma diverselor denumiri ce i-au fost atribuite, începând cu Sfântul Efreem Sirul (307–373), poet-teolog, creator de imnuri lirice de inspirație biblică (Boghici 2010: 263; Fouilloux et al. 1998: 132; Pelikan 1998: 131). În cultura universală, ea a constituit dintotdeauna subiectul unor tratate și studii de anvergură, dar și sursa nepuizabilă de inspirație, în diferite epoci și curente, pentru nenumărate creații artistice de notorietate (pictură, sculptură, literatură, muzică, cinematografie – Bocian 1996: 280–292; Comte 1995: 153; Fouilloux et al. 1998: 132–133; Pelikan 1998: 9–10), ceea ce îi conferă statutul veritabil de „femeie pentru toate timpurile și toate anotimpurile” (Pelikan 1998: 213).

Maria – Theotokos și Virgo Fidelis

După cum se știe, *Maria*, numele Maicii Domnului, este cel mai frecvent dintre toate prenumele feminine, comun unui număr apreciabil de popoare și limbi, fapt care așază însăși onomastica în rândul formelor concrete de respect pentru cea dintâi dintre sfinți. Originile și sensul inițial al acestui nume vechi reprezintă una dintre chestiunile cele mai controversate în cercetările de specialitate actuale, până în prezent propunându-se zeci de interpretări și soluții etimologice pentru antroponimul menționat, răspândit în lumea iudaică a *Vechiului Testament* (vezi sora lui Moise și a lui Aaron) și întrebuițat în *Noul Testament*, unde există mai multe personaje prototipice care-l poartă (Aga 2005: 234; Bălan Mihailovici 2003: 351–352; Bocian 1996: 277; Braniște și Braniște 2001: 278–279; Constantinescu 1963: 102; Douglas (red.) 1995: 808–810; Ionescu 1975: 200–203; Mircea 1995: 303–304; Pelikan 1998: 35–36; Sala 2005: 172–173; Slușanschi (Trad.) 1999: 395–397; Sorescu 1995: 139–140; Stoian 1994: 197–198; Tomescu 2001: 26). În volumul *Minune și Taină*, el apare (cu forma de genitiv), fără determinări de tip atributiv sau apozitiv, doar în două titluri ale unor poezii inspirate din capitoul I al *Evangheliei după Luca: Cântarea Mariei (I)* (MT³: 31) și *Cântarea Mariei (II)* (MT: 33), a căror structură are, cum e firesc, note comune cu stilul și limbajul textelor biblice.

³ Spre a nu îngreuna parcurgerea trimerilor la volumul *Minune și Taină*, am optat, în studiul de

Alteori, pentru adresare ori pentru referire se întrebuițează sinonimele *Mamă* (*mamă*) și *Maică* (sau diminutivul *Măicuță*), cu diferite forme flexionare, totalizând peste 50 de ocurențe și tot atâtea aluzii concise la faptul că Fecioara Maria este socotită, în creștinism, Mama Fiului lui Dumnezeu (Țepelea 2004: 149–162):

- „Mama” (MT: 25, *Minune și Taină*); „mama” (MT: 101, *Hai, nani-nani, Scump Odor*); „Mamă” (MT: 119, *Cântă-I, Mamă, cântă* – în titlu, plus alte patru ocurențe); „o Mamă” (MT: 137, *Viorile pădurii*); „Mamei” (MT: 159, *E Ziua Ispășirii*); cf. și „ca pe-o **mamă**” (MT: 161, *Maică Pururea Fecioară*);

- „Maica” (MT: 49, *Binecuvântată Maica* – în titlu); „Maica” (de trei ori), „Maicii”, „Maică” (MT: 65, *Colo Sus și cel mai Sus*); „Maicii”, „Maica” (MT: 67, *Lângă Ieslea Minunată*); „Maicii” (MT: 69, *Pe la geamul înghețat*); „Maica” (MT: 71, *O, Sfânt Colind* – de două ori); „Maica” (MT: 89, *Pe drum lung*); „Maica” (MT: 93, *Preasfântă Maică, te privesc*); „Maicii” (MT: 95, *Dă-mi, Doamne, bucuria*); „Maică” (MT: 105, *Cântă, Maică* – în titlu, plus alte patru ocurențe); „Maică” (MT: 107, *Cântă, Maică, legănând* – în titlu, plus alte cinci ocurențe); „Maică” (MT: 109, *Cântă, Maică, liniștit* – în titlu, plus alte două ocurențe); „Maica” (MT: 113, *Somnul dulce-dulce* – de două ori); „Măicuța” (MT: 115, *Stă încă Crucea-Stea* – de două ori); „Maică” (în titlu, plus alte două ocurențe), „Maica” (MT: 123, *Spune, Maică, spune*); „Maică” (MT: 129, *Sărută, Maică, Fruntea* – în titlu, plus alte patru ocurențe); „Maica” (MT: 139, *În zi ca asta* (I)); „Maica” (MT: 157, *În Ziua Suferinței*); „Maica” (MT: 165, *Minunat Iisuse*).

Menirea esențială a Născătoarei de a fi *Mater Dei* (cf. *Luca* 1: 42–43⁴) este evidențiată și de alte structuri unde, în vecinătatea substantivului *Maică*, e plasat numele lui Iisus Hristos, cu formă de genitiv și în diverse variante, inclusiv substitute pronominale, termeni, sintagme, propoziții relative ce conturează, în concepția creștină, calitățile și statutul Său în situații variate ale activității pământești (Mielul adus ca jertfă pentru izbăvirea din păcat a neamului omenesc, Logosul Întrupat, Mirele, Mântuitorul tuturor, Întruchiparea iubirii absolute, Dumnezeuul vrednic de slavă):

- „Maicii Domnului” (MT: 133, *Pacea fie peste voi* – în subtitlul poeziei: *o binecuvântare a Maicii Domnului*);

- „Maica lui Iisus” (MT: 141, *În zi ca asta* (II)); „Maica lui Iisus” (MT: 167, *Taină și Minune*);

- „Maicii lui Hristos” (MT: 6, *Taină-a fost*); „Maica lui Hristos” (MT: 55, *Dacă îngerul cel tare*); „Maica lui Hristos” (MT: 99, *Pe-ntinsul câmp*);

- „Maica Domnului Iisus” (MT: 37, *Maica Domnului Iisus* – în titlu); „Maica Domnului Iisus” (MT: 55, *Dacă îngerul cel tare*);

- „Maica Domnului Hristos” (MT: 59, *Binecuvântăm iubirea*);

- „Maica Jertfei Salvatoare” (MT: 45, *O, Maica Jertfei Salvatoare* – în titlu și o dată în text); „Maica Sfântului Cuvânt” (MT: 51, *Pentru c-ai avut*); „Maica Mirelui Ceresc” (MT: 59, *Binecuvântăm iubirea*); „Maica Iubirilor” (MT: 85, *Vine Fiul Sfântului*);

față, pentru notarea, în text, a referirilor (cu abrevierea *MT*) la această lucrare din care au fost selectate secvențele lirice, alături de numărul paginii (paginilor) la care se află fragmentul respectiv și de titlul poeziei.

⁴ Trimiterile la textele biblice din lucrarea de față conțin titlul cărții respective, urmat de numărul capitolului și al versetului / al versetelor la care se face referire.

• „Maica / Celui Ce ne-a mântuit” (MT: 49, *Binecuvântată Maica*); „Maica / Celui Care-L adorăm” (MT: 49, *Binecuvântată Maica*);

• „Maica Lui” (MT: 51, *Pentru c-ai avut*); „Maica Lui” (MT: 77, *S-a născut*).

Relația strânsă dintre „Maica Vieții” (Mihoc 1996: 32–40) și Fiul său, a doua Persoană a Sfintei Treimi, de-o ființă cu Tatăl, este reflectată și de secvențele în care Hristos-Dumnezeu nu numai că este privit în directă legătură cu Mama ce L-a născut cu trup omenesc real, în sensul propriu al cuvântului (Kniazev 1998: 17, 29, 77 și 87) – așa cum se întâmplă în majoritatea poeziilor din volumul în discuție și cum este reprezentată ea, aproape întotdeauna, în iconografia ortodoxă –, ci chiar numele Lui e redat prin sintagme care subliniază cu insistență acest fapt: „Pruncul **Mariei**” (MT: 57, *Cinstim în tăcere*); „Iisus, / Fiul din **Fecioară**” (MT: 109, *Cântă, Maică, liniștit*).

Considerată drept *Mater Gloriosa*, avându-și originile în strălucirea și autoritatea divină („Maică din Mărire” – MT: 61, *Maică Precurată*), Mama „Celui venit să restaureze creația” (Drăghicescu 2008: 53) este numită adesea, în *Minune și Taină*, prin intermediul unor structuri care conțin un și aparent coordonator, în realitate apozitiv, marcând relația de echivalență semantică dintre două substantive proprii cu același referent (sinonime contextual), ce relevă ipostaza de Maică a Domnului alături de o altă virtute a sa, recunoscută ca atare de învățătura Bisericii – „integritatea și castitatea ființei” (Evdokimov 1993: 219) (curăția sufletului, a cugetului și a trupului), ca principiu fundamental al Divinității: „Maică și Fecioară” (MT: 27, *Plecăciune ție*); „Maica și Fecioara” (MT: 111, *Cântă-i, mamă, psalmii sfinți – de trei ori*); „Fecioara și Maica” (MT: 155, *Pe Crucea Golgotei*); „Maică și Fecioară” (MT: 167, *Taină și Minune – de două ori*); cf., în acest sens, „Maică și Mireasă” (MT: 167, *Taină și Minune*) sau construcțiile similare cu falsă coordonare (și cu rol de adresare ori de referență) „Minunea și Taina, **Fecioara și Mama**”, „Minune și Taină, **Fecioară și Mamă**” (MT: 57, *Cinstim în tăcere*), care oferă, deopotrivă, „cheia” înțelegerii pentru semnificațiile titlului cărții (vezi și *infra*). Dubla postură mai sus discutată, alături de reiterarea legăturii indestructibile cu Fiul, se poate repera și într-o altă construcție apozitivă, juxtapusă termenului-bază: „[...] tu, **Fecioară, / Maica Domnului Preasfânt**.” (MT: 59, *Binecuvântăm iubirea*).

De altfel, Sfinții Părinți insistă asupra calității Mariei de a fi trăit în neprihănire atât înainte de nașterea lui Iisus, cât și în timpul nașterii și după naștere (cf. Teoclit Dionisiatul 2002: 180), fapt evidențiat de creațiile lirice în care prezența unor elemente adverbiale reliefează permanența acestei note definitorii a personalității Mariei în întreaga sa existență (Sorescu 1995: 85); ea este numită „de-a pururea Fecioară” (MT: 39, *Preasfântă Maică bună*); „Pururea Fecioară” (MT: 61, *Maică Precurată*); „Maică Pururea Fecioară” (MT: 161, *Maică Pururea Fecioară – în titlu*). De asemenea, într-o versificație a pasajului din *Evangelia după Luca* 1: 28, unde se relatează vizita Arhanghelului Gavriil în Nazaretul acelor vremuri, pentru a o anunța pe Maria că Îl va naște pe Iisus, grupul nominal în vocativ care amintește acest statut cuprinde o denominație, incluzând un nume propriu cu funcție de atribut categorial: „Fecioară Marie” (MT: 29, *Cântarea îngerului Gavriil – de patru ori*).

Determinări atributive integrate în numele Maicii Domnului

Așa cum se observă, numele date Fecioarei Maria în *Minune și Taină* pun în lumină, de cele mai multe ori, însușirile sale fundamentale, ilustrate și prin plasarea, în vecinătatea

regenților, a unor adjective trimitând la aceste trăsături. Cel mai frecvent e adjectivul *sfânt*, care, ca determinant al substantivelor proprii analizate anterior, creionează un posibil model al sacralității și al trăirii lăuntrice a credinței, al vieții curate și evlavioase, pline de har, un arhetip al purității vrednice de cinstire (Kniazev 1998: 182–184; Țepelea 2004: 179–188) – cf. „chip de-a pururi adorat” (MT: 161, *Maică Pururea Fecioară* – de două ori). Sfințită prin întruparea Fiului lui Dumnezeu, Fecioara – „cea care prefigurează destinul originar al lumii: îndumnezeirea făpturii” (Boghici 2010: 263)⁵ – devine, astfel, chip al unei noi umanități ce tinde spre atingerea desăvârșirii: „Maică **Sfântă**” (MT: 6, *Taină-a fost*); „**Sfântă** Maica Ta” (MT: 41, *Iisuse, Sfântă Maica Ta* – în titlu și o dată în text); „Marie **Sfântă**”, „Marie, **Sfântă** Maică / a Domnului Hristos” (MT: 47, *Preasfântă Născătoare*); „**Sfântă** Marie” (MT: 55, *Dacă îngerul cel tare*); „**Sfântă** Maică”, „Maică **Sfântă**” (MT: 75, *Dulce Copilaș Ceresc*); „**Sfântă** Maică” (MT: 79, *Sfântă Maică, Sfânt Copil* – în titlu și o dată în text); „Maica **Sfântă**” (MT: 83, *Hai deți să vedem*); „Maicii **Sfinte**” (MT: 99, *Pe-ntinsul câmp*); „Maicii **Sfinte**” (MT: 143, *Spune-mi, mamă*); „Maica **Sfântă**” (MT: 145, *Mamă, uite, mamă*); „Maica **Sfântă**” (MT: 147, *Mamă, pe Golgota, iată*); „Maica **Sfântă**” (MT: 153, *Mamă, iată ce durere*); „**Sfânta** Mamă” (MT: 115, *Stă încă Crucea-Stea*). În două dintre aceste situații, grupurile nominale conțin și un atribut cu referire explicită la episodul în care Maria, prezentă lângă cruce, asistă la suferințele lui Iisus, „trăind ea însăși chinurile Crucificării” (Bulgakov 2001: 68–69; vezi și Bulgakov 1994: 120), și rămâne în slujba lui Dumnezeu în toate treptele viețuirii ei, inclusiv în momentul răstignirii de pe Golgota: „Maică **Sfântă** de la Cruce” (MT: 151, *Mamă, iată, se-annoatează*); „**Sfântă** Maică-ndurerată” (MT: 153, *Mamă, iată ce durere*). În plus, sunt de semnalat alte două ocurențe, în care regentul adjectivului *sfânt* este urmat de o propoziție atributivă relativă care punctează menirea Fecioarei de a-L ocroti în permanență pe Fiul dăruit ei prin lucrarea suprafirească a Divinității, de la nașterea Sa până la jertfa de pe cruce: „Maica **Sfântă** care priveghează” (MT: 91, *La căsuța care*); „**Sfântă** Maică ce-ai crescut / Fiul Sfânt din Cer avut” (MT: 121, *Dormi cu mama*).

Același adjectiv apare, în *Minune și Taină*, la superlativul relativ, ca centru de grup al unei apoziții dezvoltate, într-o structură cu rol de adresare și cu corespondențe în pasajul biblic (conținând cuvintele îngerului) din *Luca* 1: 28: „Binecuvântare ție, / **cea mai sfântă**-ntre femei” (MT: 43, *Binecuvântare ție*), sau ca determinant atributiv la superlativul absolut marcat cu prefixul *prea-*, redând intensitatea maximă a calității, în sintagme nominale ce-și găsesc ecou în rugăciunile și cântările bisericești adresate Maicii Domnului: „**Preasfântă** Născătoare” (MT: 47, *Preasfântă Născătoare* – în titlu); „**Preasfântă** Născătoare de Dumnezeu, Fecioară” (MT: 47, *Preasfântă Născătoare*); „**Preasfântă** Maică” (MT: 93, *Preasfântă Maică, te privesc* – în titlu și o dată în text); în unele cazuri de acest tip, Fecioara Maria este privită drept mijlocitoare a tuturor credincioșilor pe lângă Hristos-Dumnezeu, întruchipând „rugăciunea întregii Biserici” (Bulgakov 2001: 176): „**Preasfântă** Rugătoare / spre Fiul tău iubit”, „**Preasfântă** Rugătoare” (MT: 39, *Preasfântă Maică bună*). De reținut că, în titlul ultimei poezii citate, forma de superlativ absolut se află în vecinătatea unui regent care mai are încă un atribut adjectival, subliniind, dincolo de sfințenia personală a vieții, blândețea și smerenia Maicii Domnului, sinceritatea și generozitatea ei: „**Preasfântă** Maică

⁵ Cf. Dorz (2012: 17): „Hristos, Împăratul Ceresc, prin Maica Sa sfântă S-a înomenit pe Sine și, prin înomenirea aceasta din Maica Lui, a îndumnezeit-o pe ea.”

bună” (în titlu și o dată în text), „**Preasfântă** Maică **bună** / a Domnului Hristos” (MT: 39, *Preasfântă Maică bună*). Adjectivul *bun* relevă însă cuviința și frumusețea sa interioară și în alte construcții: „**bună** Maica Ta” (MT: 41, *Iisuse, Sfântă Maica Ta*); „Măicuță **bună**” (MT: 79, *Sfântă Maică, Sfânt Copil*); „Mamă **bună**” (MT: 119, *Cântă-I, Mamă, cântă*); „Maica Domnului cea **bună**” (MT: 131, *Peste-a cerului fereastră*); „Maică **bună**” (MT: 143, *Spune-mi, mamă*); „Maica Lui cea **bună**” (MT: 149, *Mamă, iată cum s-apeacă*), inclusiv când textul conține și o relativă cu antecedent ce atestă participarea intensă a Mamei la sacrificiul suprem dat de Fiul său întru izbăvirea omului din păcat: „Binecuvântată / fii tu, Maică **bună**, / care duci cu Domnul / Crucea dimpreună” (MT: 145, *Mamă, uite, mamă*).

În strânsă legătură cu cele menționate deja, un alt adjectiv care conturează imaginea decenței și a purității Fecioarei Maria este *curat*: „Fecioară **curată**” (MT: 29, *Cântarea îngerului Gavriil*), întrebuițat (la fel ca în limbajul liturgic) îndeosebi la superlativul absolut format cu *prea*:- „Maică **Preacurată**” (MT: 27, *Plecăciune ție*); „Binecuvântată / fii tu, **Preacurată** / Maica lui Hristos” (MT: 45, *O, Maica Jertfei Salvatoare*); „Maică **Preacurată**” (MT: 53, *Marie, Maică Fericită*); „Maică **Preacurată**” (MT: 61, *Maică Preacurată* – în titlu, plus alte trei ocurențe); „Maică **Preacurată**” (MT: 71, *O, Sfânt Colind*); „Maică **Preacurată**” (MT: 79, *Sfântă Maică, Sfânt Copil*); de altfel, în anumite rugăciuni ale Bisericii, acest adjectiv substantivizat o numește prin adresare directă – cf. „Preacurată” (MT: 43, *Binecuvântare ție*). Uneori, același adjectiv la superlativul absolut sau relativ reprezintă o determinare atributivă în cadrul unei apoziții dezvoltate: „[...] Plecăciune ție, / suflet **preacurat** și blând” (MT: 55, *Dacă îngerul cel tare*); „binecuvântare ție, / Crinul Lui **cel mai curat**” (MT: 51, *Pentru c-ai avut*). În ultima secvență lirică, imaginea Maicii asemănată cu un crin trimite la ideea de receptacul al poruncilor lui Dumnezeu, la scara virtuților sufletului menite să conducă spre perfecțiune, dar și la statutul de Împărăteasă a Cerului, dublat de noblețe și de altruism, de sinceritate și puritate; să nu uităm că, „în greacă, castitatea are sensul de integritate și integrare, puțința însăși de a unifica.” (Evdokimov 1999: 41).

Încă din primele veacuri creștine circulă tradiția despre frumusețea angelică a chipului Fecioarei (Teoclit Dionisiatul 2002: 113), redată, în versurile din *Minune și Taină*, prin adjectivul *dulce* „gingaș, delicat”; „plăcut, iubit”; „blând, omenos, înțelegător”: „**dulce** Maica Ta” (MT: 41, *Iisuse, Sfântă Maica Ta*); „**dulce** Maica Mea” (MT: 65, *Colo Sus și cel mai Sus*); „Mamă **dulce**” (MT: 119, *Cântă-I, Mamă, cântă*); „**dulce** Mamă” (MT: 125, *Spune-Mi, dulce Mamă* – în titlu, plus alte două ocurențe); „Maică **dulce**” (MT: 129, *Sărută, Maică, Fruntea*). Există însă, în volum, și alte adjective care potențează trăsăturile Maicii Domnului, reperabile în diferite împrejurări din viața sa:

- *fericit* (amintind de cuvintele Mariei, care, în deplină bucurie și mulțumire sufletească, emană, la rândul-i, aceleași sentimente și, după salutarea Elisabetei, mărturisește ca într-o profeție: „Că, iată, de acum mă **vor ferici** toate neamurile.” – *Luca* 1: 48; cf., în acest sens, „al tău nume-l **fericim**” – MT: 39, *Preasfântă Maică bună*): „Marie, Maică **Fericită** / a Fiului lui Dumnezeu” (MT: 53, *Marie, Maică Fericită*); „Maică **Fericită**” (MT: 61, *Maică Preacurată*). Alteori, adjectivul *fericit* face parte dintr-o structură complexă, în care regentul substantival este urmat de o propoziție atributivă relativă ce rememorează anumite episoade din viața Mariei (în speță, nașterea lui Hristos și, implicit, calitatea de *Theotokos*, prin care omenirea s-a îndumnezeit – Țepelea 2004: 8): „Plecăciune ție, Maică **Fericită**, / ce-ai purtat în brațe și-ai hrănit la sân / pe Iisus cel Dulce, Taina profețită, / Fiul tău, și totuși

Veșnicu-ți Stăpân.” (MT: 27, *Plecăciune ție*); cf. și următorul fragment în care acest adjectiv substantivizat, la superlativul absolut, apare ca termen de adresare, urmat de o poziție ce relevă, din nou, legătura ei cu Dumnezeu-Fiul: „te cinstim, **Preafericită**, / Maica lui Hristos! Amin.” (MT: 59, *Binecuvântăm iubirea*);

- *scump* „foarte drag, iubit”: „**scumpă** Maica Ta” (MT: 41, *Iisuse, Sfântă Maica Ta*);
- *singularic* „izolat, retras, singur” (cu valențe semantice contextuale legate de nașterea lui Iisus în singurătatea Betleemului și de sentimentul respingerii, chiar și în lumea de azi, a chemării lui Dumnezeu, aducătoare de izbăvire): „**singularică** Măicuță” (MT: 115, *Stă încă Crucea-Stea*);

- *tânăr* „neajuns la maturitate, nevârstnic” (cu referire la vârsta fragedă a Născătoarei și la imaginea ei diafană): „**Tânăra** Fecioară” (MT: 81, *Cine vine, cine?*); „**Tânăra** Măicuță” (MT: 87, *Sfântul Copilaș*).

Definiții encomiastice

În multe creații din volumul *Minune și Taină*, numele Fecioarei Maria este redat sub forma unor veritabile definiții lirice conținând verbul copulativ *a fi* și un termen / o sintagmă (constituită pe baza relațiilor de coordonare sau de subordonare) cu rol de nume predicativ ori un verb predicativ și o structură cu funcție de element predicativ suplimentar. Astfel, Maica Domnului este definită ca:

- mister „mai presus de fire” al întrupării Fiului lui Dumnezeu, profețit în *Vechiul Testament*: „**Taină-a fost FECIOARA-MAMĂ** [subl. aut.] / în tot Vechiul Legământ” (MT: 6, *Taină-a fost*), și, deopotrivă, miracol revelat, pe înțelesul pământenilor, de Providența Divină: „**Taină și Minune ești** și jos și Sus.” (MT: 167, *Taină și Minune*); cu alte cuvinte, „tainica paternitate a lui Dumnezeu se oglindește în omenesc prin maternitatea miraculoasă a Fecioarei.” (Evdokimov 1993: 239).

- tezaur neprețuit al Dumnezeirii glorificate, „prin care Logosul necreat și-a primit firea omenească creată” (Pelikan 1998: 66; vezi și Bria 1994: 246): „tu **ai fost aleasa Cerului Comoară** / pentru Taina Slavei și-Ntruparea Ei.” (MT: 27, *Plecăciune ție*); „[...] Domnul te-**alege-a Lui comoară**” (MT: 47, *Preasfântă Născătoare*).

- mireasă a Divinității, model al sacrificiului de sine și al angajării totale a ființei întru împlinirea lucrării sacramentale a Duhului Sfânt, loc privilegiat al stării de grație conferite de dragostea supremă a Creatorului: „Tu, ce-**ai fost aleasă / Cerului Mireasă**” (MT: 61, *Maică Preacurată*); „Tu **ai fost aleasă / Cerului Mireasă, / Duhului Altar** / și Iubirii Har.” (MT: 43, *Binecuvântare ție*; de remarcat, în cele două fragmente citate, construcțiile atipice cu dativul adnominal). „Maria, care L-a zămislit pe Mesia, este Noul Chivot, locul unde se realizează cu adevărat prezența lui Dumnezeu în mijlocul poporului Său.” (Kniazev 1998: 44) – fapt desprins din următoarele secvențe încadrabile în atari semnificații: „nu te teme dar, tu ai mare har: / **vei fi-un sfânt altar**.” (MT: 29, *Cântarea îngerului Gavriil*); „tu **I-ai fost** Dumnezeirii / **leagăn, lacrimă și-altar**.” (MT: 43, *Binecuvântare ție*). În unele dintre aceste definiții ale Maicii Domnului se poate recunoaște, concomitent, menirea Bisericii sfinte și nepătate (cf. *Efeseni* 5: 27), ca trup al lui Hristos (și ca mamă ocrotitoare a celor credincioși), a cărei personificare este Fecioara (Evdokimov 1993: 225 și 238; cf. și Aga 2005: 228; Bulgakov 2001: 164–165 și 180; Slușanschi (Trad.) 1999: 396); însăși analogia

cu vasul (simbol euharistic – Drăghicescu 2008: 55–56) pune într-o relație la prima vedere neobișnuită, dar justificată de alegerea atotștiinței dumnezeiești, calitatea sa maternă și perspectiva eternității: „ți-a grăit sfântă urare / și ți-a spus **‘un vas ales’**” (MT: 55, *Dacă îngerul cel tare*). Sintetizând, „Fecioara Maria, Maica lui Dumnezeu și Mireasa lui Dumnezeu este imaginea sufletului în relația sa cu Logosul atunci când se îmbisericește. Sufletul îl iubeste, îl caută și îl află pe Hristos, se unește cu El, îl naște în sine, această maternitate și această aspirație fiind nedespărțite, una neputând exista fără alta.” (Bulgakov 2001: 163).

- proiecție a luminii în momentul Nașterii lui Hristos și strălucire a revărsării harului ceresc, în plenitudinea sa, asupra întregii omeniri (cf. *Apocalipsa* 12: 1; Aga 2005: 139): „**Maica-i raze**, ceru-i jos, / ieslea-i soare.” (MT: 73, *Minunată-i Noaptea Sfântă*).

- sumă de aparente contraste: „**Roabă și Regină** nu ești decât tu.” (MT: 167, *Taină și Minune*), anulate însă dacă ne gândim că una dintre învățăturile fundamentale din *Noul Testament* este următoarea: „Cel mai mare în Împărăția Cerurilor trebuie să fie slujitorul tuturor.” (cf., de pildă, *Marcu* 9: 35 și 10: 43–44; *Luca* 22: 26). Din clipa când Maria a acceptat, prin liberul său consimțământ, să devină Maică a Dumnezeirii (*Luca* 1: 38), ea a reușit să dobândească o nouă virtute – cea de slujitoare devotată și implinitoare a voii lui Dumnezeu (cf. „starea **roabei Sale**” – MT: 31, *Cântarea Mariei (I)*, poezie inspirată din *Evangelhia după Luca* 1: 46–51). Reluând locul Evei din momentul căderii (care e întruchiparea nesupunerii protopărinților în Eden și a eșecului în fața stăpânirii răului și a morții), Maria – „Noua Evă-Viață” (Evdokimov 1993: 20, 219 și 221; vezi și Evdokimov 1993: 238; Kniazev 1998: 55; Pelikan 1998: 58; Špidlík 2005: 72–74; Țepelea 2004: 163–178), chip al unei noi umanități în tradiția patristică –, „prin ascultare și credință, reprezintă începutul mântuirii și devine Maica Ființei sfinte care este Fiul lui Dumnezeu.” (Kniazev 1998: 56; vezi și Preda 2000: 189). Altfel spus, ea pe care psalmistul David o numește „Împărăteasa” (*Psalmul* 44: 11) se bucură de un statut privilegiat printre cei aleși și e așezată la loc de cinste în iconomia divină tocmai ca o consecință a capacității sale excepționale de a fi ascultat, mai întâi, poruncile lui Dumnezeu, de a le fi împlinit cu profund devotament și iubire necondiționată; să nu uităm că, potrivit unei vechi tradiții, după ridicarea în slavă, Fecioara Maria a fost încoronată în ceruri de Fiul ei (Comte 1995: 153; Fouilloux et al. 1998: 114).

- Mamă spirituală a tuturor credincioșilor răscumpărați (Țepelea 2004: 9; cf. și Bulgakov 2001: 165; Bălan Mihailovici 2003: 352), model matern absolut pentru toate femeile din lume: „În veci te vom cinsti, căci tu **ești** / și **Maica noastră**, prin Iisus.” (MT: 45, *O, Maica Jertfei Salvatoare*); „Te ferim, căci prin Iisus / **ești Maica noastră dulce**” (MT: 141, *În zi ca asta (II)*), exemplu viu de trăire duhovnicească la cote maxime, într-un autentic acord cu preceptele moral-creștine: „tu ne **ești pilda cea mai naltă** / în toate, tuturor, mereu” (MT: 53, *Marie, Maică Fericită*); de remarcat, în aceste versuri, folosirea timpul prezent, liber de orice determinare temporală, sugerând actualitatea, intensitatea și permanentizarea sentimentului de adâncă pietate pentru Mama „tuturor celor care cred și trăiesc prin credința în Fiul ei divin” (Pelikan 1998: 58).

Structuri complexe

Uneori, numele Fecioarei Maria este redat cu ajutorul unor structuri complexe, în care regentul substantival e urmat de un adjectiv de proveniență participială, trimițând la

trăsătura sa de *Mater Dolorosa*, și de o propoziție atributivă relativă, semnalând prezența ei activă (și implicarea ei afectivă) în momentul răstignirii de pe Golgota: „Plecăciune ție, Maică-ndurerată, / care-ai plâns la cruce și-ai văzut murind / Fiul tău dat jertfă pentru lumea toată, / jertfa ta curată cu a Lui unind.” (MT: 27, *Plecăciune ție*). Finalul poeziei citate se înscrie pe aceleași coordonate ale expresiei artistice (regentul *Maică* + adjectiv la superlativul absolut format cu *prea-*), relevând faptul că Fecioara Maria e demnă de venerația creștinilor, precum și ideea (conformă cu tradiția Bisericii) că, după mutarea la cele veșnice, Maica se află tot în preajma Fiului și, „fără a se substitui unicului Mijlocitor” (Bulgakov 1994: 119), mijlocește, prin rugăciune, comunicarea oamenilor cu Dumnezeu; astfel, numele ei se convertește într-o definiție conținând diverse reprezentări ale sale în viața lor (model de sfințenie exemplară, imbold pentru biruința în impasurile existenței, sprijin în momentele de cumpănă): „Plecăciune ție, Maică **Preacinstită**, / care stai la dreapta Fiului Divin; / fii pentru viața noastră chinuită / **pildă și putere, și-ajutor**. Amin.” (MT: 27, *Plecăciune ție*). Pe lângă aceasta, relativele cu antecedent (introduse prin pronumele *care* și *ceea ce*, ultimul – cu sens de genul feminin, ca în textele vechi bisericești, nu de genul neutru, ca în limba actuală) integrate în numele date Maicii Domnului își găsesc numeroase ecouri în textele biblice (cf. *Luca* 1: 28), subliniind revărsarea din belșug, prin promisiune cerească, a grației divine în ființa Mariei: „Plecăciune ție, plecăciune ție, / **Fecioară Marie**, / **căreia ți-a dat Domnul Cel Preanalt / haru-I minunat**.” (MT: 29, *Cântarea îngerului Gavriil*); „te bucură tu, **ceea ce plină ești de dar!**” (MT: 47, *Preasfântă Născătoare*).

O apozitie dezvoltată (având drept bază pronumele personal de persoana a II-a singular) apare și în versurile de mai jos, ce definesc unicitatea Fecioarei Maria și lucrarea deplină, vrednică de cinstire, a harului de Sus în viața ei, ca Mamă a „Celui care a desăvârșit Revelația și a întemeiat Biserica” (Țepelea 2004: 8): „Te cinstește fericită / inima, cântând pios / ție, **una-nvrednicită** / a fi **Maica lui Hristos**.” (MT: 43, *Binecuvântare ție*). Mesajul liric continuă într-o altă strofă, unde apozitia dezvoltată (întregită de o definiție conținând adjectivul *fericit*) propune, din nou, analogii cu simbolul euharistic al vasului, legat de calitatea maternă a Mariei, de neasemuita-i puritate și smerenie, de alegerea ei excepțională din veșnicie pentru a-L zămisli pe Hristos și pentru a da naștere Izvorului vieții, devenind o împreună-lucrătoare la opera de mântuire a neamului omenesc: „Dumnezeu putea alege / și alt drum spre ce-a voit, / dar tu, **vas curat și unic**, / **I-ai fost cel mai fericit**.” (MT: 43, *Binecuvântare ție*); similitudini de acest gen se regăsesc și într-o altă secvență ce preia formule liturgice ale acatistului, în centrul căreia (ca și în alte situații discutate) se află, în afară de pronumele la persoana a II-a singular, substantivele în vocativ, ca emblemă a afectivității și „ca expresie a dorinței eului contemplativ de a intensifica evocarea” (Boghici 2010: 279): „Bucură-te, Precurată, / **vas ales și fericit**, / Maică binecuvântată / a Hristosului Slăvit!” (MT: 55, *Dacă îngerul cel tare*). Întruparea Logosului restabilește legătura providențială a Cerului cu pământul (Gafton 2003: 5), comuniunea totală a sacralului cu umanul, „unirea finitului cu infinitul, a timpului cu veșnicia” (Comte 1995: 151), în sensul acelei misiuni inconfundabile (Kniazev 1998: 59–61): maternitatea mesianică – „o alegere unică în vederea unui loc unic în planul lui Dumnezeu” (Kniazev 1998: 60); astfel, „*maternitatea Fecioarei reprezintă chipul uman al paternității divine* [subl. aut.]” (Evdokimov 1999: 36; cf. și Evdokimov 1993: 220).

În câteva poezii din *Minune și Taină*, numele Fecioarei Maria este redat prin intermediul unor veritabile lanțuri apozitive (combinate, uneori, cu definiții encomiastice) – în care fiecare structură apozitivă devine, la rândul-i, bază pentru o altă apozitie –, în directă legătură cu semnificațiile numelor amintite mai sus. Așadar, Maica Domnului întruchipează:

- eterna neprihănire, alături de o sumă de virtuți coroborate întru atingerea perfecțiunii spirituale, ceea ce atrage după sine prețuirea și binecuvântarea cerească: „De-a pururea Fecioară, / al curăției crin, / a cerului comoară” (MT: 39, *Preasfântă Maică bună*);

- statutul unic, inconfundabil, de *Mater Dei* și, concomitent, de *Virgo Fidelis*, model aparte de răbdare și de altruism: „Maică Pururea Fecioară, / suflet pururi îndurat”, „Maică Pururea Fecioară, / suflet pururea-ndurat.” (MT: 161, *Maică Pururea Fecioară*);

- harisma perpetuă a fecioriei, inocența aproape enigmatică, de nepătruns pentru omul firesc, dăruită plenar, prin liberul consimțământ, în slujba lucrării mântuitoare (și jertfitoare) a lui Dumnezeu, cu toate implicațiile ce decurg din acest fapt: „Fii binecuvântată, / Fecioară Precurată, / Minune și Taină și-Altar, / tu, Maica Eternului Har.” (MT: 25, *Minune și Taină*);

- consecvența în dialogul spiritual cu Divinitatea, blândețea și generozitatea, încurajarea și mângâierea, în clipele de încercare, pentru cei credincioși, pe care, în concepția Bisericii, îi poartă în rugăciunile sale (Laroche 2004: 125), pledând cauza omenirii în fața Fiului ei: „Plecăciune ție, Maică Rugătoare, / chip al bunătății, grai mângâietor; / fii a rugăciunii noastre-ajutătoare / pentru alinarea câtor răni ne dor.” (MT: 27, *Plecăciune ție*). Ca și în alte cazuri (*vezi supra*), forma de plural a posesivului din text atestă faptul că eul liric devine mesagerul unei colectivități, exponentul tuturor celor în suferință.

Mai mult decât atât, în volumul *Minune și Taină* există o poezie intitulată *Maica Domnului Iisus*, alcătuită din cinci strofe, a cărei structură mizează integral pe atari lanțuri apozitive (în vocativ), dezvoltând succesiv (și aproape redundand) însușirile deja menționate ale Maicii Domnului, într-o „recapitulare” de tip descriptiv-enumerativ:

- puritatea absolută, perfecțiunea, sacralitatea și generozitatea (atribute ale sfinților, al căror simbol este, în tradiția creștină, crinul): „Maica Domnului Iisus, / Crin al Cerului de sus, / Rai al sfintei curății” (MT: 37, *Maica Domnului Iisus*);

- candoarea și blândețea, frumusețea și dragostea – note distinctivă ale eternului feminin: „Maica Domnului Hristos, / dar al gândului duios, / floarea zărilor cerești” (MT: 37, *Maica Domnului Iisus*);

- neasemuită bunătațe și răbdare, supunerea față de poruncile lui Dumnezeu și asumarea discretă a rolului de Mamă a lui Iisus, misterul unei zămisliri suprafirești, anticipată de prorocii *Vechiului Testament* și revelată în textele scripturistice: „Maica Marii Îndurări, / chip al sfintei ascultări, / Taina sfintei profeții” (MT: 37, *Maica Domnului Iisus*);

- compasiunea pentru lumea celor umili și necăjiți, înțelegerea pentru cei păcătoși, ca reflectare a lucrării speciale a Duhului Sfânt în toate dimensiunile vieții ei: „Maica Domnului Hristos, / rod al Duhului Frumos, / mila inimii-omenești” (MT: 37, *Maica Domnului Iisus*);

- stăruința în rugăciune pentru întreaga lume, pentru creștinii din toate timpurile, ca mesageră a cererilor lor înaintea Tronului de har al lui Dumnezeu (Belean 2004a: 177–178): „Maica Domnului Iisus, / rugătoarea noastră Sus” (MT: 37, *Maica Domnului Iisus*).

Alte analogii

În finalul acestui demers, e de semnalat faptul că sintagma *Maică Sfântă* este folosită cu rol de adresare într-o poezie dedicată înțelepciunii, ca har divin în viața omului – similitudine comentată, de altfel, de exegeții scrierilor sacre (Bulgakov 2001: 176; cf. și Bulgakov 2001: 209 ș.u.) –, ca virtute eminentamente necesară oricărui suflet de-a lungul existenței sale, așa cum Maica Domnului veghează cu delicatețe și iubire umblarea celor credincioși pe acest pământ: „Înțelepciune, Maică Sfântă” (MT: 127, *Înțelepciune, Maică Sfântă* – în titlu, plus alte două ocurențe); „călăuzește-mi calea mea / și fii-mi dulce veghetoare / când drumu-i strâmt și noaptea-i grea.” (MT: 127, *Înțelepciune, Maică Sfântă*).

Pe de altă parte, poezia *Vino, dulce înger*, inspirată (după cum reiese din notița de sub titlu) din *Apocalipsa* 21: 9–10, reflectă concepția din teologia ortodoxă, unde „există un raport evident între Maria și Biserica a cărei personificare și arhetip este” (Kniazev 1998: 35; cf. și Kniazev 1998: 213; Stoian 1994: 135). Conform principiului menționat, Maica Domnului reprezintă, printre altele, un „chip al fecioriei materne a Bisericii” (Evdokimov 1993: 220), imaginea ei desăvârșită, „icoana vieții sacramentale și duhovnicești” (Laroche 2004: 134; cf. și Dinu 2004: 251) a acesteia, cu alte cuvinte, „întreaga trăire a pocăinței și a mântuirii” (Laroche 2004: 9)⁶. Se creează, astfel, o suprapunere de planuri – imaginea Maicii Domnului și cea a Noului Ierusalim, a Bisericii din Ceruri, privită – în perspectiva veșniciei – ca Mireasă a Mirelui Iisus (Aga 2005: 234), înconjurată de o veritabilă explozie a luminii: „Maică sau Mireasă a lui Dumnezeu.”; „Maica-i, ori Mireasa lui Iisus Hristos?”; „Oare nu-i Fecioara cu-nsorit veșmânt, / strălucind gătită Mirelui ei Sfânt?” (MT: 163, *Vino, dulce înger*; de remarcat, în primele două structuri citate în acest paragraf, prezența lui *sau, ori* ca mărci apozitive, de echivalență – din punct de vedere referențial – între două componente ale enunțului).

Concluzii

Așa cum se observă din cele de mai sus, poemele din *Minune și Taină*, un volum reprezentativ al lui Traian Dorz, absolut „original în valențele lui spiritual-morale” (Dorz 1999: 373), relevă, în primul rând, mărturia unei experiențe unice cu Dumnezeu, dragostea și prețuirea profundă pe care i-o poartă Maicii Domnului poetul transilvănean, conștient de importanța covârșitoare a implicării ei în istoria mântuirii neamului omenesc; aceste evocări lirice oferă o imagine a sa aproape „românizată” (în sensul spiritual al cuvântului), potrivit viziunii artistice a autorului, sintetizată într-un adevărat „proiect poetic de autohtonizare a sacrului” (Boghici 2010: 283). Numele date Fecioarei Maria sunt dintre cele mai variate, pornind de la structuri comune cu textele biblice, cu limbajul liturgic sau din registrul colocvial până la construcții complexe, aglomerări apozitive ce vin să contureze în ansamblu, la modul iconografic, personalitatea ei emblematică. O bună parte dintre ele au nu numai valori expresive, ci concentrează mărturisiri de credință autentice, adevăruri teologice și învățături dogmatice (maternitatea divină a Mariei, fecioria sa veșnică, sfințenia

⁶ Vezi și Bulgakov (2001: 163): „Ca locaș al Sfântului Duh, Maica Domnului poartă în sine Logosul, îl naște, este *Theotokos*, Născătoare de Dumnezeu. Dar ca om, ca ființă creată, ca Întâistătătoare a neamului omenesc, Ea este roaba Domnului. Ca Biserică, ea aparține Logosului, lui Hristos, ca mire bisericesc și cap al Bisericii, pe care Îl iubește cu dragostea unei Pururea-mirese”.

și curăția, încrederea în mijlocirea ei, pe lângă Fiul său, pentru toți creștinii etc. – Belean 2004b: 228–238).

Dacă „*marile creații sunt rodul întâlnirilor cu Dumnezeu în Iubire* [subl. aut.], cu Acela Care este Creatorul a toate, întâlniri din care țâșnesc apoi, prin Cuvânt și cuvinte, i-luminări [sic!], însuflări sau idei creatoare” (Pănăzan 2006: 21), dacă deci „creația poetică devine în acest fel har divin, vibrație de-o extremă sensibilitate, stare de i-luminare [sic!], dar al Creatorului” (Pănăzan 2006: 21), atunci, în acest context, se poate vorbi despre poezia mistico-religioasă ca despre un spațiu esențial al confluenței dintre umanitate și Divinitate, după cum o atare întâlnire încheagă și menirea pe pământ a Fecioarei Maria. Iar Traian Dorz face parte, fără putință de tăgadă, tocmai din categoria celor ce „au crezut până la capăt în puterea rugăciunii și a poeziei de-a recrea lumea, de-a recrea un spațiu sacru, în care să trăim bucuriile creștine în liniște, cântare și psalmodiere a bunătății divine” (Pănăzan 2012: 319).

Bibliografie

- Aga, V. 2005. *Simbolica biblică și creștină. Dicționar enciclopedic (cu istorie, tradiții, legende, folclor)*. Timișoara: Învierea.
- Bălan Mihailovici, A. 2003. *Dicționar onomastic creștin. Repere etimologice și martirologice*. București: Minerva.
- Belean, N. 2004a. *Colinda în tradiția poporului român. Studiu și repertoriu*. Timișoara: Marineasa.
- Belean, N. 2004b. *Mariologia ortodoxă în imnurile cultice*. Timișoara: Marineasa.
- Bocian, M. 1996. *Dicționar enciclopedic de personaje biblice*. G. Danțiș și H. Spuhn (Trad.). București: Editura Enciclopedică.
- Boghici, C. 2010. *Sacrul și imaginarul poetic românesc din secolul al XX-lea*. Sibiu: Psihomedica.
- Braniște, E. și E. Braniște. 2001. *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*. Caransebeș: Editura Diecezană.
- Bria, I. 1994. *Dicționar de teologie ortodoxă*. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- Bulgakov, S. 1994. *Ortodoxia*. N. Grosu (Trad.). București: Paideia.
- Bulgakov, S. 2001. *Rugul care nu se mistuie. Studiu de interpretare dogmatică a unor elemente ale cultului Maicii Domnului în Ortodoxie*. B. Buzilă (Trad.). București: Anastasia.
- Comte, F. 1995. *Marile figuri ale Bibliei*. M. Voicu (Trad.). București: Humanitas.
- Constantinescu, N. A. 1963. *Dicționar onomastic românesc*. București: Editura Academiei.
- Diaconescu, M. 1996. *Prelegeri de estetica ortodoxiei, volumul II. Ipostazele artei*. Galați: Porto-Franco.
- Dinu, A. L. 2004. *Maica Domnului în teologia Sfinților Părinți*. Iași: Trinitas.
- Dorz, T. 1999. *Din pragul veșniciei*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- Dorz, T. 2002. *Istoria unei jertfe*, vol. IV. *Pârğa*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- Dorz, T. 2005. *Hristos – mărturia mea*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- Dorz, T. 2006. *Minune și Taină*. Sibiu: „Oastea Domnului”.
- Dorz, T. 2012. *Despre cinstirea Maicii Domnului*. *Învierea* 23 (2): 16–17.
- Douglas, J. D. (red.). 1995. *Dicționar biblic*. L. Pup și J. Tipei (Trad.). Oradea: Cartea Creștină.
- Drăghicescu, R. 2008. *Simbolistica numelor Maicii Domnului în rugăciunile Ortodoxiei*. *Revista teologică* 18 (1): 52–75.
- Evdokimov, P. 1993. *Arta icoanei. O teologie a frumuseții*. G. Moga și P. Moga (Trad.). București: Editura Meridiane.
- Evdokimov, P. 1999. *Taina iubirii. Sfințenia unirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe*. G. Moldoveanu (Trad.). București: Asociația filantropică medicală creștină Christiana.

- Fouilloux, D., A. Langlois, A. Le Moigné, F. Spiess, M. Thibault și R. Trébuchon. 1998. *Dicționar cultural al Bibliei*. A. Vancu (Trad.). București: Nemira.
- Gafton, S. 2003. *Maica Domnului în Biserica Ortodoxă*. Constanța: Ex Ponto.
- Goicu, S. 2003. *Contribuții lingvistice la istoria spiritualității creștine*. Timișoara: Augusta.
- Ionescu, C. 1975. *Mică enciclopedie onomastică*. București: Editura Enciclopedică Română.
- Kniazev, A. 1998. *Maica Domnului în Biserica Ortodoxă*. L. M. Vasilescu (Trad.). București: Humanitas.
- Laroche, M.-P. 2004. *Theotokos. Maica Domnului în trăirea duhovnicească a Bisericii Ortodoxe*. D. Mezdrea (Trad.). București: Sophia.
- Marian, S. F. 1904. *Legendele Maicii Domnului. Studiu folkloristic*. București: Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”.
- Maxim Mărturisitorul, Sf. 1998. *Viața Maicii Domnului*. I. I. Ică jr. (Trad.). Sibiu: Deisis.
- Mihoc, V. 1996. *Șapte tâlcuiri biblice despre Maica Domnului*. București: Asociația filantropică medicală creștină Christiana.
- Mircea, I. 1995. *Dicționar al Noului Testament*. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- Pănăzan, M.-D. 2006. *Poezia religioasă românească. Eseu monografic*. Alba Iulia: Reîntregirea.
- Pănăzan, M.-D. 2012. *Poezia religioasă românească. Analize și comentarii eseistice*. Sibiu: CronoLogia.
- Pelikan, J. 1998. *Fecioara Maria de-a lungul secolelor. Locul ei în istoria culturii*. S. Palade (Trad.). București: Humanitas.
- Preda, E. 2000. *Dicționar al sfinților ortodocși*. București: Lucman.
- Sala, M. 2005. *Aventurile unor cuvinte românești*. București: Univers Enciclopedic.
- Slușanschi, D. (Trad.). 1999. *Dicționar enciclopedic al Bibliei*. București: Humanitas.
- Sorescu, V. 1995. *Figuri, evenimente și locuri biblice. Dicționar*. București: Saeculum I.O. și Vestala.
- Stoian, I. M. 1994. *Dicționar religios. Termeni religioși, credințe populare, nume proprii*. București: Garamond.
- Špidlík, T. 2005. *Maica Domnului*. V. Rus (Trad.). Târgu-Lăpuș: Galaxia Gutenberg.
- Teoclit Dionisiatul, M. 2002. *Maica Domnului în teologia și iconografia Sfinților Părinți*. C. Rogobete și A. Marinescu (Trad.). București: Editura Bizantină.
- Tomescu, D. 2001. *Numele de persoană la români. Perspectivă istorică*. București: Univers Enciclopedic.
- Țepelea, M. 2004. *Mariologia primelor trei secole. Fecioara Maria în tradiția Bisericii primare*. Deva: Ema.